

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXIII. Non posse esse pacem im mistione Religionis, & politica
quadam moderatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

illi ad veterem majorem nostrorum, atq; Apostolicam fidem postliminio sese redituros, neq; finem erandi fore, donec in viam, quâ cœlos primæva Ecclesiæ conscendit, regrediantur.

Hæreses deficiunt.

Itaque experientia docemur, nunc paucissimos Catholicorum etiam minis, exilijs, bonorum confiscatione, ad deferendam veterem pietatem vix impelli, cum principio tumultus, vna concione Epicuræ, vel tribunica greges populorum ad Lutheranismum, aut Calvinismum præcipitentur. Grassabantur hæreses, donec agnoscerentur, nunc vires perdidere, elanguit impetus, orbem suum peregrinunt, nunc retro labuntur. Lutheranismum aspicere.

Lutheranismi defectus.

Primo. Quis nunc ea opinione Lutheranus est, qua fuit Confessio Augustana? omnes ab ea recessisse jurati asserunt Calvinistæ. Sed hæc missa faciamus. Quis est omnino Lutheranus? An Ubiquitarij? An Synergistæ? an Osiandrii? an Flacciani? sed neque hæc discrimina inquirō. Quæro vires Lutheranismi. Nemo illis accedit, multi ab illis abeunt. Vnicum duntaxat Electoratum habent, & ipsum vehementer Calvinismo interpolatum, adeo quidem, ut non in Academijs modo, & consilium Principis, sed in ipsa conscientia arcana se insinuant energumata Zwingliana, Confessarij enim Electoris ipso teste, fuere Calvinistæ. (*Acta Penceri*) Amiserunt autem Palatinatum Rhenanum, & Bavaricum, Bipontinatum, Hassiam, Helvetiæ cœtus, Rheticiq; Hollandiæ, Selandiæ, Frisiæ, Angliæ Ecclesias, in Polonia, Lithuania, Suecia, pleraq; in Hungaria, & Boemia indies imminuuntur. Amiserunt Belgij partem Catholicam, Bavariam, Stiriam, Troppauiam, Franconiæ, in Electoribus Catholicis luculentas conditiones deferere coacti sunt. De Brandeburgica, & Prussia laborant. Ciuitates Lutheranae quædam exercitium Calvinianum jam admiserunt, ut Hamburgum, &c. aliæ sensim eò delabuntur, in angustum itaque illi coguntur, ac breui in alia omnia transibunt. Cum verò nemo ex illis nisi coacti Calvinismum amplectatur, aut certe paucissimi, sperandum multo maximam partem ad veritatis cognitionem posse traduci. Sic & olim fuit, curriculum suum hæreses tenuere, deinde conciderunt, atque exspirarunt. Simoniani, Nicolaitæ, Cherinthiani, Ebionitæ, Menandriani, Basilidiani, Carpocrat. Cajani, Marcionitæ, Valentiniiani, Archontici, alijq; intra duo prima secula ferè interiëre, Montanistæ, Manichæi, Novatiani, Donatistæ diutius saeuierunt, omnium grauissime Ariani, & nunc quoq; rediitui Iconoclastæ. Verum distinguenda sunt tempora quibus floruerunt, ab ijs, quibus latenter creuerunt, aut decrecentes latuerunt, furor & tempestas omnium citò exsiccet, reliquæ diutius vixere.

Causa cur hæreses non diu perseverarent.

§. 5. Causa est ex ipso hæreseos ingenio, ac natura sumenda. Principio namque Scripturarum adscititijs ornamentis decorata, & stibio quodam veritatis dealbata, cum sese mundo nouitatis auidio, veterum fastidioso prostituit, facili animos virtutis ignaros, imagine boni allicit: plures enim lenocinia, quam veritas trahit. Cum verò defluente fūco, ablatis ornamentis, sua in cute apparet, veluti scorum exoletum, ac morbidum, amatores suos longe fugat, ac repellit.

Quanti, quamque multi orientis Thaidis fores pulsabant amatores? Nunc verò quam multi decrepitam deferunt, atque aliò amores transferunt? Quam magno studio, quam exquisitis blanditijs paucos retinet? Ad interitum igitur hæresis illa vergit & jamdudum interiisset, nisi nouitate aliqua subinde curiosos animos percelleret, hinc Osiander, Major, Flaccus, Concordibergensis noua quædam pigmenta vetulæ ac rugosæ ad-

didere, nomina etiam mutarunt, ut nouitate aliqua tenerent, quos veritate conuincere non poterant. Cum igitur omnium hæreseon quædam senectûa appareat, non longè à pace absumus. Quod verò nonnulli crescere Calvinismum arbitrantur, quia callidis aulicorum consilijs præcones quosdam Sectæ illius Lutheranismi cathedris imponunt, & Principum quorundam bonitati illudunt, valdè aberrant à vero, odia enim, & execrationes importunitate sua concitant, & desides populos ad spem, desideriumque libertatis erigunt. Itaque & Consiliarij Saxones, eos, qui sub dominis Calvinistis degunt, Lutheranos, serio se liberandos à Lutheranis sperare, atque expectare confirmant, imò omnes, qui inter Calvinianos habitant, Lutherani Calvinismum abolendum esse considunt, ut ijdem Consiliarij, Moriua 12. Finem ergo Calvinismi instare putant, non imperiti modo, sed exercitati & prudentes Consiliarij. Cum igitur Hispaniam, Italiam, Gallias, Germaniam ab Ariani, Pelagianis, Priscillianistis, Albigenis, cæterisque hæresibus quondam latè regnantibus perpurgas esse manifestum sit, populosque ad vnitatem rediisse, id nunc quoque post centum penè annorum spacium, post horrendas blasphemias, & cruenta bella, sperare de bonitate diuina merito debemus.

§. 6. Neque id aduersarios nostros negaturos esse arbitror, ceterè fidei suæ si consequenter agant, id etiam credere debent. Lutherani enim à statibus Augustanæ Confessionis breui se liberandos, & Calvinismum abolendum esse considunt, serioq; expectant, ut ajunt Saxoniæ Consiliarij Moriua 12. Ijdem Pontificem interitum arbitrantur: sibi igitur sublati hostibus suam pacem fingunt, ac spe jam deuorant: Calviniani eadem sentiunt, & tam Lutheranis, quam Catholicis suam se pacem putant posse imponere, imò verò inter tot hæreses vniorem, & Synodum nonnulli fieri posse non desperant, cur non igitur pij, & fideles tandem veram pacem expectent?

Rectè quidem pax speratur, etiam ab inimicis pacis, non tamen potest esse pax in malo, non consensus in errore, in quo et si aliquando aliqui conspiciunt, non tamen diuturna, nec omnium, imò nec multorum illa pax esse potest. Nulla enim falsitas tam latet, ut non aliquando pateat, nullum mendacium vel semper, vel omnibus tegitur, nihil tam probabiliter fucatum est, ut cunctis imponat, tandem impostura, cum secuta est, deprehenditur.

CAPVT XXIII.

Non posse esse pacem in missione Religionis, & politicâ quâdam moderatione.

§. 1. **P**acis & concordie studium, viros interdum prudentes, & Reipublicæ amantes eò adducit, ut turpem etiam, ac periculosa pacem discordiæ præponant, quodque vident in politicis vtiliter fieri, id etiam religioni accommodandum censeant. Dum positis armis per inducias de pace legationes agitantur, primo congressu ferè illa petuntur, quæ vtrique pars summo jure postulare se arbitratur, sæpè etiam iniqua poscunt, ut æquum obtineant. Agendo tamen, cedendo, concedendo, deprecando, eò deueniunt, ut pacem faciant, cum videlicet id, quod conuentum est, utraq; pars justum, vel tolerabile iudicat, aut sanè tale, quod bello sit anteponendum. Eadem in arbitarijs iudicijs, & priuatis conuentionibus ratio tenetur, & nescio an vlla sine tali moderatione pacificatio constituta sit. Hunc ad modum exigunt religionis consensionem atq; vnitatem

Nouitate valent hæreses apud curiosos.

Quæ mox vix.

Ma ha.

Ch. reli. fier. poss.

Politici pacificatio- nes.

Non nostr. testa. dem. re.

tem. Concedatur hoc Lutheranis, illud Calvinianis, aliud Amabaptistis, & ipsi vicissim cum Catholicis, cum aliis multa concedant, rigidum quæstionum examen intermittatur, sit pax in diebus nostris.

§. 2. Posse sic in concordiam mundum reduci: sic remissione qualitatum elementa contraria in firma ac solida corpora contemperari, sic ex sonis disparibus jucundissimam effici harmoniam, nec quicquam animalibus in partem cedere nisi à nativo rigore deflexum, atque alienæ naturæ attemperatum. Si utrinque duris dura collidas, omnia frangi, lenitate, & indulgentiâ plus profici apud obfirmatos. Plura concessuros, si à te factum sit principium. Summum jus esse summam injuriam, extrema omnia etiam in bonis periculosa esse.

Quales sint moderato-
ri.

Marcionis
heresi.

Cur missio
religionum
fieri non
possit.

§. 3. Hæc atque alia dicuntur vel à maleuolis insidiatoribus, vel à simplicibus, vel tenuiter in pietate instructis, & civilis prudentiæ opinione turgidis, quos si Theologi sequantur Marcionis Pontici exemplo vniuersum Christianissimum breui tempore abolébunt. Marcion ex omnibus, quæ in qualibet hæresi fœda, crudelia, delicta, atque impia erant, selegit, atque ex tot nialis monstrum vnum conflat. Quod si nunc in vnum omnia miscamus, tanto detestabilius, ac perniciosius erit monstro Marcionico, quanto terribiores, & pestilentiores hæreses sunt, ex quibus venenum hoc componetur, quod enim in quaq; heresi capitalissimum erit, & virulentissimum, id in hoc deo & quæque totam saniem suam effundet, eritque hoc malum malorum summum, de malorum omnium medulla sublimatum. Rem ipsam videamus. Concedendum Calvinianis: Deum nos ad peccata destinare, incitare, impellere, cogere. Concedenda Lutheranis Vbi quis. Concedendum Osiandrinis nos essentialem Dei iustitiam in istos. Concedendus Memnonis Anabaptismus, isdem concedendæ scortationes, & in caribus nocturnis adulteria, concedenda Libertinis flagitia, & dicendum. Non ego, sed Deus fecit. Pauca nominaui, infinita esse, illi ipsi fatentur. Ex hisce quæ moderatio, quæ religio conficietur?

Rectè Musonius apud Strab. Serm. 7. Improbos non posse alere concordiam. Lignum curuum non recto, nec ligno aliter curuo conuenit, neque lux tenebris conuenit, sed quantum lucis accedit, tantum abseedit tenebrarum. Pax illa igitur esse non potest, nec moderatio illa, quæ nos à moderatore omnium rerum abducit. Veram Religionem tenemus, sine scelere eam inquinare erroribus alienis non possumus. An ego mentiar, ut Calvinianus aliquis, aut Osiandrinus, de meo mendacio discat verum loqui? Deum ego auctorem peccati adorabo, Christum Vbi quæriturum confitebor, precium sanguinis ejus cum Socinianis abjurabo, decem articulos negabo, ne illi de purgatorio, indulgentijs, & aqua benedicta suo more nugari pergant? Totum Christum negabo, cum Vorstio & Osiandro, ut dimidium Christum de eorum benignitate possideam, quem totum cum haberem, illis prodidero? Neque hic tenenda est illa, quæ in fœderibus Regum pangendis ratio seruatur, ibi de jure suo remittere, fundo cedere, bello partem dimittere, humanitas est, & nimia in jure suo retinendo firmitas pericacitæ deputatur. At de religione quando controuertitur, non est in potestate litigantium de victoria pacisci, veritatis enim causa agitur, & ejus veritatis, de qua summas, atque increatæ veritatis æternum decretum habemus. Quicquid de illa veritate mutatis, sacrilegium est. Quicquid addideris, abominatio est. Conceptor enim omni audienti verba Prophetiæ libri huius: Si quis apposerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ huius, auferet Deus partem ejus de libro vite, & de ciuitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto. Hæc de vniuersa do-

Non est in
nostra po-
testate fi-
dem muta-
re.

ctrinæ Christianæ Oeconomia, & credendi normam accipienda sunt, quàm de Apocalypsi Joannis, quandoquidem eadem auctoritate dictata sunt. Spiritum sanctum corrigit, quisquis ista commutat, diuinam sapientiam negat, quisquis humano ingenio supremi judicis sententiam moderatur.

§. 4. Quicumque igitur verè Christianus, & dogmatum sacrorum à Deo rationem expectit, non de suo fabricatur, satis intelligit, minimam à veritate celesti declinationem, si voluntaria sit, in mortem esse lapsum, cum DEVM erroris arguat, qui doctrinam ab ipso traditam suo magisterio moderari præsumit.

Nec tamen sic paci consultitur errantium, si errantibus indulget, sed animus additur, ut majora moliantur, animum psecuti, fidentius ad exitum properent. Vna meta est veritas, ad eam errando non peruenitur, vnus finis credentium, salus æterna, ad eam negando DEVM, consentiendo erroribus, & iter non pertingitur. In barathrum incidet, si de vertice rectæ doctrinæ moueri te sines, in decliui stare non poteris, si in summo non steteris. Nihil Deo credis, si in vno fallacem arbitraris, nulla tibi crededi superest ratio, si auctoritatem reuelantis vel repudiasti, vel exitiali hæreticorum paci condonasti, non est illa pax, sed cum perfidia, sacrilegio, impietate, cum ipso inferno pactio. Simulata religio duplex est impietas, nam & impius est, & pietatem simulat.

Inutilis est
missio reli-
gionum.

§. 5. Duplici igitur malo laborat, ideoque est incurabilis, qui furo regit impietatem. Sed & hoc loco experientia docuit, quàm consilium illud miscere religionis inutile sit. Note sunt in Belgio fœderato prædicantium concertationes. Illis sequestrem, & pacificatorem se interposuit Grotius vir doctus, Politicus, Jureconsultus, sed quid Bogermannus Prædicans? pacificatorem Grotium oppugnat. Bogermannum Caspar Bartheus, in Bogermannio &c. &c. &c. Tota quæstio versatur in eo, quod Sibrandus, & Bogermannus ordines Hollandiæ, qui tolerantiam mutuam dissidentibus imperarunt, LÆSÆ PIETATIS aculant. Quæ verò in inre pietatem læserint, Sibrandus exponit. Ordines Hollandiæ scribit, ab homine indocto, & stupido decipi velle, patri illos Ecclesiæ distrabi, & perturbari, omnes cosectis Episcopis, politicam potestatem, ad se transfuisse, tergier sanctibus patrocinari, hæresiarcham publico stipendio alere, hæreses Socini in Ecclesiis introducere velle, & similia multa, quæ audacter ille, & intrepide effusiuit. Hæc Sibrandus: at Bogermannus tantum abest, ut illa improbet, ut potius Paroxysmum Apostolicum esse definat.

Non igitur fieri potest, ut Rigidi consentiant in vllam moderationem, aut missionem. Nec sanè fieri potest. Cur igitur homines Politici suâ prudentia legem æternam moderandam censent? quia sine lege esse sese arbitrantur, ideo scita sua effatis antefecunt creatoris, quia fide non valent, quæ sola æstimatur Majestas ejus, qui offenditur.

Petrus Apostolus vocat Sectas perditionis (2. Pet. 2.) quis adeo demens igitur, ut Sectis illis communicet? atque inde salutem exspectet, vnde non nisi exitium hauriri potest? Sunt hæretici (de vere hæreticis loquor, non errantibus, & hæreticorum Sectatoribus incautis) falsi Propheta, lupi rapaces, Pseudochristi, fures, & latrones Matth. 7. & 24. Joannis 10. Sunt Pseudopostoli, operarii subdoli, homines seipsos amantes, cupidi, elati, blasphemæ, scelerati, sine affectione. 2. Corinth. 11. 1. Timoth. 1. 3. Sunt Pseudopropheta, Magistri mendaces, serui corruptionis, indocti & instabiles. 1. Petri 2. Antichristi & Seductores. 1. Joannis 2. Tales manent, etiam si vnum alterumve errorem abjiciant, si in cæteris manent pertinaces. Non potest cum illis iniri societas à CATHOLICIS, nisi tantorum

fecerunt confortium amplectantur. Illa inquam societetas, quæ in moderatione religionis quaeritur, quæ scilicet veritas falsitati iubetur attemperari.

§. 6. Potius itaque S. Cyprianum audiemus Ep. ad Corn. quæ est 55. *Declinent fortiter, & euitent dilectissimi fratres nostri verba, & Colloquia eorum, quorum sermo ut cancer serpit.* Nec Colloquia modo, in quamcunque; probandi erroris illorum occasionem, sed alia quoque; p. q. trahi in communionem hæreseos solent. Nulla, inquit, cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla Colloquia misceantur, simulq. ab illis tam separati, quam sunt illi ab Ecclesia profugi, hæc vitent, cum periculum est contagij, quarant, si spes est alios conuertendi. Magnus Antonius, ut testatur in ejus vita Magnus Athanasius, Manicheis aut aliis hæreticis nunquam amica verba largitus est, denunciatis eorum amicitiam, atq. sermones perditionem esse animæ. Sed Arianos detestabatur, ut omnibus diceret: Ne iuxta quidem eos esse accedendum. Et ipse Antonius iam moriturus, hæreticorum, inquit, & schismaticorum venena vitare, meumq. circa eos odium sectamini. Scitis ipsi quod nullus mihi pacificus sermo cum ipsis vnquam fuerit. Nos si vitare illa non possumus, & interdum non debemus, id serio agamus, ne nostra conuersatio illos in erroribus confirmet, dum eos putant a nobis vel probari, vel tolerabiles iudicari.

CAPVT XXIV.

*Non posse seditiones ex religionibus ortas
Syncretismo tolli, ex natura sineque
eius docetur.*

Pro pace in
fidias molitur
Pareus.
Videlib. de
falsa pace.

§. 1. **D**ISSENSIONIBVS annorum nonaginta, odijs p. multas injurias asperatis, bello, ditorum, factorumq. acerbitate funesto, bello Evangelico pacem ex Synodo Generali quaerunt Calviniani: sed quoniam fida pax, alumna veritatis, inimica simulationis, inficia fraudum, hæreses, fucum, dolosq. execratur, & fugit, iidem sinceræ concordie spei dejecti, pedisse quas ejus, inducias affectantur, falsæ pacis imagines architectantur, Syncretismos moluntur. Quamobrem cum de *Vnione & Synodo evangelicorum* lib. singulari tractarim, nunc de Syncretismo agere constitui. Est verò *Syncretismus* falsâ, simulata, insidiosa pax, odiorum callida dissimulatrix, in occasionem ultionis intenta malitia, ignis suppositus cineri dolo, periculum ingeniosè tectum, inimicitie ostentatione officij blandientes, vmbra fœderum, discipula Machiaueli, filia Epicuri, pestis humanæ societatis, mors pietatis. Hoc monstrum tot Lutheravorum libris, colloquijs, Principumque imperijs confossum, atque concisum, iterum obsterficante Sapientia Heidelbergensi, edidit partu infelice Pareus. De illo discursum potius, quam iudicium meum proponere est animus, causam ergo examino, sententiam illi, ad quos pertinet, Respublicæ, & Principes ferent.

Pacificorum
est insidias
amoli.

§. 2. Quod si quis eorum qui discursum meum lecturi sunt, fortè miretur, cur ego Societatis I. E. S. V., & sacrorum studiorum alumnus, quorum omne curriculum, omnes partes officij pacem efflagitant, pace vigent, bello debilitantur, ac franguntur, qualicunque; paci minus æquus esse videar? Eum ego, semper pacis futor, & auditor, quaeso oroque, ut sine offensione instituti mei rationem audiat, auditamque expendat; qua in censura, nec amici benevolentiam imploro, nec inimici iudicium subire recuso, satis æquitare sua hæc causa consistit. Intelligent omnes non me paci, sed bello tæterissimo, quod sub nomine pacis latitat, non inducijs, verum Syncretismis, insidiarum & bellorum seminarijs aduer-

fari. Pacem veneror, inducias quasi pacis quasdam præambulas, & dominæ suæ pacis insignia, oleam præferentes, toto animo excipio, atque amplector; Easdem verò si veræ pacis exuijs induta bellum occultent, si tectam paciferâ fronde fœderalem hastam injiciant, ut infidam simulationem, venenum concordie, pestem sinceritatis, dedecus ac labem Germanicæ, hoc est, Imperantis nationis, abominor. Incertum bonum pax est, etiam cum serio petitur, & sincerè datur, cum paciscentium, mutuo amore animi fœderantur non literis tantum, & jurejurando fides obstringitur, quoniam corda eorum cum quibus eam tenere volumus, ignoramus. Si igitur in verâ amicitia nemo securus est, quantâ nobis curâ fugiendus est Syncretismus, quare, & nomine, fraudem includit. Qui hoc ipso, quod Syncretismus est, simulati ad tempus amoris, & futuri odij professionem habet expressam? Syncretismus enim cum altissimè pacem fingit, hoc agit, ut hostem, quem palam sternere non potest, occultis insidijs euerat. Rectè de hisce vit Sanctissimus, & Doctissimus iudicauit August. libr. 19. c. 5. de Ciuit. Dei. *Nulla sunt, inquit, occultiores insidie, quam quæ latent in simulatione officij, aut in aliquo necessitudinis nomine.* Nam cum, qui palam est aduersarius, facile cauendo vitare possit. Hoc verò occultum, intestinum ac domesticum malum non solum existit, verum etiam opprimit, antequam prospicere atq. explorare potueris. Propter quod etiam diuina vox illa. Et inimici hominis, domestici eius, cum magno dolore cordis auditur: quia etsi quisq. tam fortis sit, & æquo animo proferat, vel tam vigilans, ut prouido consilio caueat, quæ aduersus eum molitur amicitia simulata: eorum tamen hominum perfidorum malo, cum eos esse pessimos experitur, si ipse bonus est, grauiter excrucietur necesse est: siue semper malifuerint, & se bonos sinxerint, siue in istam malitiam ex bonitate mutati sint. Si ergo domus commune periculum in his malis humani generis tuta non est, quid ciuitas, quæ quanto maior est, tanto forum eius litibus & civilibus & criminalibus plenus, etiam si quiescant non solum turbulenta, verum etiam sapius & cruenta seditiones, ac bella civilia: a quorum eventibus sunt aliquando libera ciuitates, à periculis nunquam.

Omnium itaque incolumitati consulo, dum paucorum fraudes detego, nec classicum cano, sed Syncretismum dissuadeo, suspiciones, simulationesque amoueo, ut verè pacis impedimenta. Quia aliter animorum conjunctio concordieque initio non potest. Suaderi quidem potest credulis, imperari debilibus, exprimi subscriptio à metuentib. signari pactio cum inuitis, pax sine animorum benevolentia mutua, & consensione esse non potest. Quod si meus discursus suspectus est Lutheranis, qui sunt Augustinæ Confessionis, conscientias ipsi suas, quas ego appello, inspiciant, consulantque. An Pareus ad decus, augmentumque Confessionis Augustinæ, & Lutheranæ religionis, an verò ad propagationem Calvinismi, exitium Lutheranismi, Syncretismum proponat, obtrudat, vrgeat?

§. 3. Quanti verò Imperij, & Reipublicæ inter-
sit, fraudulentissimorum hominum artes eliminari, in principibus
atq. obteri, quis est, qui ignorat? Quis adeo ignarus Protestan-
est, non dico Germanicæ generositatis, & sincerita-
tis, sed in vniuersum rerum humanarum, ut non miretur fuisse hominem, qui eo impudentiæ peruenerit, ut rem turpissimam, insidiosissimam, periculosissimam Serenissimis, Illusterrimis Regibus, Principibus, Amplissimis Rebus publicis non dubitaret offerre? Tantæ leuitatis perfidiæ, fraudulentia vatem, librum benè magnum edere? an nimium pauca fœderum & amicitiarum imitamenta noui Machiaueli passim concinnant? Patumne perfidia peperit, atq. in horas parit tam multiplex fides? Adeone mundum suis vitijs destitui, vetus, & veterator Theologus putas, ut ipse fallendi Doctor, syncretizandi artifex.